EXPRESSIONIST ATTITUDES IN THE ROMANIAN POETRY

Angelica (BĂEȚAN) STOICA
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: Our study shows a radiography of expressionism, focusing on the plurality of directions of its manifestation. Thus, starting from the European culture and continuing with the assimilation of expressionism in the Romanian space, we will try to focus on the critical opinions (Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Balotă etc) coupled with a brief history of the phenomenon, until the eitghties, including the metamorphoses of this complex phenomenon.

Keywords: expressionism, neo-, post- (expressionism), modern art, postmodernism, existentialism.

1.Expresionismul -(re)definire

Criticii și istoricii literari se confruntă cu greutăți dacă li se cere să definească expresionismul, din cauza extremei sale varietăți. Nu există nici o grupare acceptată în mod universal. Fiind un fenomen complex, dificultatea de a-l defini vine din pluralitatea direcțiilor de manifestare a acestuia. În plus, nu există un manifest al expresionismului care să detalieze elementele poeticii sale.

Studiile culturale și literare definesc expresionismul, pe rând, drept curent literar, mișcare, stil, fenomen. Aceste accepțiuni converg spre istoricizarea fenomenului, pe de o parte, sau către dezistoricizarea sa, fiind o calitate regăsită în opera de artă a oricărui popor sau perioadă istorică, în structura sensibilității artistului. Fiind mai ales o mișcare germană, expresionismul și-a câștigat în patria sa un loc central, fiind una din manifestările cele mai însemnate în cultura idealistă a timpului. Critici și teoreticieni români(Ov. S. Crohmălniceanu, Tudor Vianu, Nicolae Balotă, Eugen Simion etc.) au realizat o radiografie a expresionismului în spațiul românesc(prin raportare la cel european).

Apare mai întâi în pictura germană la începutul sec. al XX-lea și pătrunde mai apoi în literatură[1], în teatru, în arta spectacolului, răspândit în Austria, Belgia, Italia, Rusia,iar cu timpul în toată Europa. Caracterizează timpurile în criză.Ca termen istorico-estetic a început să circule în 1911, când în catalogul unei expoziții- data unei expoziții a Secesiunii Berlineze-

[1] Nicolae Balotă face distincție între două fenomene artistice diferite:unul cel presupus expresionist, ținând de un mod de comunicare artistică umană. Al doilea se referă la fenomenul istoric propriu-zis expresionist, al curentului în cauză.Acest curent este fecund între anii 1910-1925. Criticul particularizează prin creatori și opere de artă(vezi Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX,* Editura Minerva, București, 1997). Astfel expresionismul a devenit un curent literar prin poeții germani și austrieci ca Georg Heym, prin dramaturgi precum Georg Kaiser, prozatori ca Franz Kafka. Acesta dobândește particularități, trecând prin etape succesive, determinate de contextul social-istoric. În prima etapă este expresia stării de spirit provocate de climatul social sufocant din Germania lui Wilhelm II și Austria lui Franz Joseph, în etapa a doua, de primul război, iar mai apoi de sentimentul dezastrului, al înfrângerii.

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

denumirea e aplicată tablourilor lui Braque, Picasso, aparținători atunci grupării cubiste și celei foviste. „Noul stil" este evident și în sculptură. Germanul Barlach cioplește oameni masivi, depersonalizați, suflete chinuite de viziuni, de panică apocaliptică, ființe impersonale ce și-au pierdut eul și mocnesc în sufletul universal.Caracterizând acest stil în sculptură, Eugen Filotti se ocupa la o conferință de „expresionismul" lui Brâncuși, materializat în liniile prelungi ale miraculoasei păsări(Pasărea sfântă). Blaga stabilește similitudini între arta lui Barlach și cea a lui Brâncuși, punctul de plecare comun constituindu-l goticul. Tendința de a comenta expresionismul din perspectiva artelor plastice se justifică prin faptul că acestea au stat la baza constituirii termenului în epocă.

Expresionismul poate fi raportat și la celelalte curente culturale, extrăgându-și prin contrast, individualitatea.Totodată, între curentele literare se pot face comparații care relevă și similitudini, granița dintre ele fiind mai elastică decât se vede la prima vedere. Blaga evidențiază că romanticii se deosebesc mai puțin de clasici decât se crede. Clasicii și romanticii fugeau de realitate, idealizând-o. Ceea ce în natură e „individual"devine la ei tip, idee.Modernii ocolesc ideile și tipicul și se refugiază într-o regiune și mai abstractă, încercând să redea ultimele esențe ale lucrurilor. În paradigma clasic-romantic-modern se înfiripă multe nuanțe, culminând cu diversitatea „modernismelor". Tudor Vianu evită a califica opoziția răspicată: impresionism-expresionism.Chiar există o continuitate, căreia numai „disputa cuvintelor" i-a pus în opoziție radical. Pictura impresioniștilor a fost însuflețită de un lirism fraged și nefalsificat. A prins ecoul senzației în organism, dar nu a putut niciodată depăși „grațiosul": „Sentimentul tragic, viața adâncă a personalității îi erau interzise. Nu e suficient a prinde ecoul senzației în organism, e necesar a-l însoți cu toate rezervele sufletului. Senzația trebuie să devină o ocaziune de credință, de idealism. Și acesta e tocmai expresionismul."[2] Artistul ascultă glasul inspirației sale, forma de expresie fiind rezultatul înclinației adânci și personale.

Acest raport se poate studia și la nivelul structurii sensibile a artistului, care are o dominantă estetică, precum și alte trăsături derivative.Portretul unui expresionist aduce detalii surprinzătoare și este greu a-l defini estetic, retorico-stilistic, formal. Referindu-se la poemul de factură neoexpresionistă(sau postexpresionistă) a Marianei Marin, articolele de receptare critică surprind o constituție poetică de un anumit tip, relevată mai cu seamă prin asumarea existențială a versului, prin atitudinea etică față de cuvânt. Analizând poezia lui Ion Mureșan, Ion Negoițescu vede expresionismul poetului în ipostaza grotescului, interferând cu suprarealismul. Eugen Simion pare sigur că echinoxistul Ion Mureșan „nu face o poezie expresionistă(...) nici de tip livresc și ironic" ca lunediștii „generației" lui. Apoi își reevaluează afirmația, considerând că, de la expresioniști,Mureșan a desprins „limbajul aluziv, parabolic, deschis spre marile simboluri nedeterminate." Generația "80, radiografiată ca o sumă de individualități artistice, așază critica și interpretul de text între poet și poezia sa.

Realizând o paralelă cu manifestarea expresionismului în literatura germană, Eugen Simion descrie poezia care construiește „viziuni sumbre, grotești, sinistre, comunică exasperări, spaime, deznădejdi. Imaginează cataclisme, condamnă civilizația dezumanizantă, mortificantă, opunându-i arhaicul, elementarul, increatul, concepând mântuirea ca înapoiere la

[2] Tudor Vianu, *Expresionismul în Fragmente moderne,* Editura C.N., București, 1925, p. 22-23, *apud* Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul,* Editura Minerva, București, 1978, p. 24.

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

origini, la începuturi, la izvoare, lansând în scopul acestei vestiri, proiectând într-un viitor nedesluşit, semne.” [3]Pe o culme înaltă se situează poetul Georg Trakl. După Holderlin, doar Nietzsche şi el au mai reuşit să atingă ,,seninătatea şi monumentalitatea străvezie a soarelui apolinic.”(Oscar Walter Cisek, în revista *Cugetul românesc)*. La Trakl ,,materia e spiritualizată, prefăcută în duh”, oamenii sunt umbre, pe nesimţite conduse de soartă, morţii trăiesc, natura agonizează în orice colţ al orizontului. Câteodată, expresia suferinţei devine chiar ,,mocirloasă”, ,,haosul negru şi nesfârşit se învârteşte în jurul făpturei neputincioase şi pasive”.[4] Asemenea motive ale imageriei expresioniste domină şi poezia contemporană, terifiantul vorbeşte despre adâncurile spiritului neliniştit. Plonjarea în imaginarul expresionist deschide cadre ale spaimei, transcenderi într-o lume macabră. Paralelismele dintre creaţia poeţilor construiesc structura lirică, universală a expresionismului. Există şi o zonă luminoasă a creaţiei, o altfel de transcendere, către un spaţiu al începutului de lume, primar, elementar, unde spiritual nu este hărţuit. Este aria elanului vital, al entuziasmului. Faţa şi reversul lumii se întâlnesc în funcţie de natura perceptivă a creatorului.

Expresionismul poetic a luat naştere odată cu apariţia sufletului nou al omului modern. Această atitudine lirică au pregătit-o Duhmel, Rilke, Arno Holz, Daubler. Expresionismul este dominat de intensitatea trăirii şi de lumina viziunii; nu creează contemplând, ci cuprins de o beţie magică. Lirica va izbucni din extazul poetului care trăieşte viziunea. Poetul va căuta, ca şi Schopenhauer, ideea lucrului, abstractă, extatică şi muzicală, pentru că muzica redă bine extazul spiritului. Nu o să găsim acel lirism sentimental, al dulcegăriilor, ci lirismul care izvorăşte dintr-un suflet revoltat, haotic, ce caută Divinitatea pentru redobândirea măcar a unui echilibru precar. Verbul va tinde către ,,strigăt”, lirismul va solicita expresii violente; nu se va sprijini pe armonie formală, ci, dimpotrivă, pe dizarmonie.

1.1. Atitudini expresioniste în poezia românească

Influenţa expresionismului nu s-a exercitat doar asupra poeţilor care s-au format în spaţiul cultural de limbă germană, precum Lucian Blaga[5] sau Aron Cotruş. Asimilarea expresionismului a dus la stabilirea unei tradiţii în interiorul poeziei româneşti. Se pot urmări în timp accepţiunile şi definiţiile care s-au dat expresionismului în spaţiul românesc.

Ov. S. Crohmălniceanu detaliază în cartea sa [6] felul în care a fost receptat expresionismul. Primele referiri sunt aproape contemporane apogeului mişcării venite din Germania, deşi pentru unii critici ecoul nu a fost demn de prea mult interes. Pentru Eugen Lovinescu[7] ,noul curent exprimă în creaţia literară a lui Blaga, bunăoară, ,,un optimism şi chiar un fel de frenezie aparentă, nietzscheiană, cu răsuflarea scurtă, limitată la senzaţie sau sprijinită pe consideraţii pur intelectuale.”George Călinescu sesizează că Adrian Maniu îşi

[3] Eugen Simion(coord.), *Dicţionarul general al literaturii române(E/K),* Editura Univers Enciclopedic Bucureşti, 2005, p.92.
[4] O. W. Cisek, Georg Trakl, *Cugetul românesc,* 1, nr. 6, sept., 1922, *apud.* Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.* p.43.
[5] Lucian Blaga, ,, Probleme estetice*”(1924) şi ,,*Feţele unui veac*”(1926),* în Lucian Blaga , *Zări şi etape,* Editura Minerva, Bucureşti, 1990.
[6] Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română şi expresionismul*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1978
[7] Eugen Lovinescu, Istoria literaturii romane contemporane(1900-1937), p. 97 apud Ov. S. Crohmălniceanu, op. cit.

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

fabrică un stil, ,,pictură simplificată, viu policromă, mai mult expresionistă decât impresionistă, bazată pe stilizare, nu pe nuanţă."[8]

În epocă, expresionismul s-a impus prin definiţiile lui Blaga şi Vianu, care accentuau dimensiunea metafizică. Blaga a realizat cele mai pătrunzătoare(dar unilaterale) interpretări ale expresionismului, din câte aveau să se scrie în perioada interbelică. Poetul a văzut în arta modernă, ,,tensiunea interioară de a transcende lucrurile, în relaţiunea cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul." În contrast cu tonalităţile blagiene e timbrul care particularizează poezia socială a lui Aron Cotruş, impetuoasă, vrednică de activismul tipului de discurs expresionist numit noul patos aşa cum preciza criticul Ov. S. Crohmălniceanu. Alte moduri expresioniste, operând cu mijloace din arsenalul grotescului adesea combinate cu unele din cele proprii constructivismului, pot fi identificate la scriitorii din gruparea *Contimporanul* şi, în genere, din mişcarea de avangardă:Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Aderca. Interesul creşte considerabil după al doilea război mondial, odată cu depăşirea perioadei acut dogmatice. În a doua jumătate a deceniului al şaptelea încep să apară în periodice numeroase articole, ample studii introductive la culegeri de versuri şi de piese de teatru, cărţi dedicate integral expresionismului.

Modele nu sunt doar poeţii care au avut tangenţă cu expresionismul istoric, ci şi cei care, precum G. Bacovia sau B. Fundoianu, benefeciind de relecturi adecvate, vor fi consideraţi expresionişti în viziuni critice axate în primul rând asupra definirii sensibilităţii lor. Criticul Nicolae Manolescu aprofundează definirea aspectelor moderne, antipoetice şi expresioniste ale poeziei bacoviene identificând, sub stratul simbolist, elemente dizarmonice aparţinând unui registru(stilistic şi de sensibilitate) cu totul diferit:,,Bacovia e întâiul nostru *antipoet,* în sens modern...prin expresivitatea lui excesivă, disonanţele, primitivismul, coloristica intensă, amestecul de patetic şi humor, ricanarea continuă."[9] Laurenţiu Ulici accentuează sensibilitatea expresionistă a lui Bacovia prin experienţa fundamentală a infernului.[10] Pentru Ion Caraion, Bacovia este poetul unei sensibilităţi crepusculare, maladive, amintind de consumul rapid al experienţei rimbaldiene.[11] Propune şi un demers comparatist prin situarea poemelor sale în spaţiul poeziei europene moderne de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul seolului XX. Ovidiu Cotruş îl recomandă şi pe Tudor Arghezi în aceeaşi clasă a poeţilor, dar nu utilizează termenul dincolo de limitele istorico-literare ale curentului pe care îl defineşte. Sunt amintiţi mai ales Baudelaire,Rimbaud, Mallarme şi Laforgue şi, episodic, câţiva expresionişti germani:August Stramm, Georg Trakl, Georg Heym.

Reverberaţiile bacoviene prind contur şi în poezia postexpresionistă, aşa cum Alexandru Cistelecan sesiza la Aurel Pantea[12] ,,cel mai *negru* lirism de la Bacovia încoace", poetul fiind prizonierul unui ,,spaţiu vital terorizat, infernal, vecin cu cel bacovian"[13] Albul şi negru-nonculori în sistemul cromatic. Negrul terifiant, în exces, ca o obsesie şi iritant prin sufocarea textului şi albul iernilor reci, care are în preambul un noiembrie, timp al

[8] George Călinescu*, Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1982 p. 741
[9] Nicolae Manolescu, *Poeţi moderni*, Ed. Aula, Braşov, 2003, p. 107
[10] Laurenţiu Ulici, *în Recurs*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1971.
[11] Ion Caraion,*Bacovia.Sfârşitul continuu*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1977
[12] Aurel Pantea, *Negru pe Negru,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009.
[13] Alexandru Cistelecan *Ultimul taliban(negru pe alb)*- cuvânt ce prefaţează volumul Negru pe negru a lui Aurel Pantea, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2009

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

descompunerii materiei ca în poemele bacoviene ,vor construi infernul terestru al poetului. Toamna târzie este un timp al ,,interdicţiilor",iar ,vedenia" domină cadrul:,,ploaia asta/mirosind a om desfăcut". Trăirile autorului devoalează o stare cronică, nevrotică, de nevindecat, refuz existenţial ca şi în viziunea lui Cioran. Teroarea, revolta mânioasă, spaima, mai cu seamă trăirea angoasată întăresc faptul că pentru poet viaţa este determinată cu atribute exclusiv negative, fără vreo şansă de recuperare în pozitiv. Poetul, solitar în absolut îşi concentrează mesajul pe ,,eu", din perspectiva interiorităţii convulsive, rebele, fără odihnă, suspendată temporar, fără început şi fără sfârşit. Moartea tronează în acest spaţiu al spaimei. Este surprinzătoare suita de reprezentări care dau viaţă conceptelor:,,bestia grea", ,,singurătatea înghite enorm", spaimele sunt ,,găuri prin care nu se vede nimic", ,,fiecare trăire este o burtă". Sunt reprezentări intermitente, imperfecte, caricaturale ale fiinţei lucrurilor. Se conturează o peliculă halucinantă dominată de ,,negreala" sugerată şi în sintagma superlativului absolut din titlu.

Profilul artistului modern poate aduce argumente pentru neoexpresionismul românesc ce se afirmă atât ca o continuare a modernităţii siluite de anii comunismului, dar şi ca o posibilă orientare fecundă pentru viitorul profil spiritual românesc. În interiorul promoţiei 70 sunt mai multe tendinţe estetice. Pe de o parte sunt autorii de poezie lingvistică, pe de altă parte sunt oniriştii şi suprarealiştii(Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru) care apelează la imaginea insolită şi cuvântul bizar pentru a crea suprarealităţi metaforice, evadând din realitatea schematizată şi sfidând formulele clişeizate. Tot aici se încadrează poeţii ce vin în continuarea poeziei neoexpresioniste a lui A. E. Baconsky şi a Anei Blandiana şi pornesc de la acelaşi model liric: Lucian Blaga, cultivând un bucolism spiritualizat, căutând semnele transcendenţei, arhetipurile, manifestările magicului în spaţiul preponderent agrest şi elaborând o poezie de meditaţie ce descoperă ţări imaginare. Aceştia sunt echinoxiştii Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămând, prin opera cărora se produce intelectualizarea structurilor lirice şi sporeşte interesul pentru preţiozitate, manierism, decorativism.

Echinoxiştii au anumite afinităţi cu expresionismul, acest curent fiind o mişcare artistică subsecventă modernismului, manifestându-se ca diferenţă specifică prin intensitatea trăirii, mesianism,,redarea ultimelor esenţe ale lucrurilor"(Lucian Blaga), îndemnul lui Nietzsche la salvgardarea misterului, prioritatea freudiană a afectelor asupra raţiunii, recuperarea rudimentelor demiurgice ale cuvintelor. Poetica echinoxistă a avut metamorfozări, dar au rămas anumite constante, atunci când echinoxiştii au refuzat să se rupă de transcendent şi să se exileze în cotidian sau în autarhia textuală, preferând traiectul expresionist.

Principiul de bază al poeticii lui Adrian Popescu este cel al stilizării. Referindu-se la calofilia textelor, Alexandru Cistelecan afirma că,,deşi în regim suav, angelic, metafora lui Adrian Popescu e de-a dreptul proliferantă, evoluând în volute luxuriante şi numai o excelenţă a economiei edificiului împiedică dispersia poemelor într-o pastă de imagini preţioase." Laurenţiu Ulici vede în Ion Mircea un ,,poet al oximoronului", observând că în textele acestuia se simte obstinaţia şi plăcerea de a uni elemente incompatibile. Poetul are o predilecţie pentru miniatural. Ion Mircea vede lumea prin suavităţi şi creează, cu ajutorul metaforelor preţioase, biografii ale spiritului călător prin labirintul vieţii; cuvinte

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

precum:oglinzi, apă, lumini, chihlimbar, înstelat, lunar, transparent, constată Ion Negoiţescu,[14] alcătuiesc mediul infinit care adăposteşte sângele, valvele, corpul şi limitele sale, totul simbolic. Dinu Flămând şi-a tăiat tentaţiile către manierism. Poetul urmăreşte să atingă mai degrabă ,,coroana de spini a adevărului, a problematicii existenţiale.”[15] Expresivitatea poemului păleşte în faţa problematicii acestuia.

Cu o structură lirică romantică prin elaborarea cosmogoniilor de tip heladesc , prin asumarea intertextului eminescan, poezia lui Liviu Georgescu poartă inflexiuni neoexpresioniste şi suprarealiste specifice lunediştilor de aceeaşi factură(Ion Mureşan, Mariana Marin), mai cu seamă în elaborarea scenariilor cu tentă epică. Alexandru Cistelecan a surprins profilul expresionist al poetului ,,ce corporalizează impetuos himerele ce le trec pe dinainte”.[16] În altă ordine de idei, exacerbarea simțurilor- auz, văz, vorbire, mișcare – îmbogățește raportul eu-lume. Liviu Georgescu surprinde în versurile sale[17] prin asocieri inedite de cuvinte, demonstrând virtuozitate în construirea discursului liric. În plus, fiorul existențialist al viziunii sale își face tot mai mult prezența, consecință probabil a cristalizării condiției sale artistice.

Echinoxiştii, prin elaborarea preţiozităţilor poetice, caută iluzia debarasării de sentiment şi evită angajarea în pseudo-mesianismul epocii. De multe ori, artificiul, în loc să fie ascuns, este pus în valoare şi rafinat în alambicuri succesive, până la a deveni el însuşi conţinutul liric propriu-zis. Se produce astfel dinamitarea clişeelor poetice şi se impune un climat artistic împregnat de cultură şi de imperativul estetic. În acest climat se vor forma şi câţiva din scriitorii promoţiei 80- Ion Mureşan, Marta Petreu, Mariana Marin- prin care se va intra într-o nouă eră estetică, cea a postmodernismului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, București, 1997.
2. Boldea, Iulian, *Scriitori români contemporani,* Editura Ardealul, Tîrgu Mureș, 2002.
3. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Edi
4. Cistelecan, Alexandru, *Top-ten(recenzii rapide),* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
5. Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă,* Editura Vlasie, Brașov, 1994.
6. Crohmălniceanu, Ov., S., *Literatura română și expresionismul,* Editura Minerva, București, 1978.
7. Manolescu, Nicolae, *Poeți moderni,* Editura aula, Brașov, 2003.
8. Mușina, Alexandru, *antologia poeziei generației ”80,* Editura Aula, ed. a II-a, Brașov, 2002.
9. Negoițescu, Ion, *Scriitori contemporani,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
10. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi,IV,* Editura Cartea Românească, București, 1989.

[14] Ion Negoiţescu, Scriitori contemporani, Ed. Dacia , Cluj-Napoca, 1994, p. 175

[15] Al Cistelecan, Top- ten (recenzii rapide), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 144-147

[16] Alexandru Cistelecan(coordonator), *Atelier de lectură,* Editura Universității ,,Petru Maior”, Colecția STUDII, Tg-Mureș, 2011, p. 130.

[17] Liviu Georgescu, *În umbra luminii,* postfață de Mircea A. Diaconu, Editura Paralela 45, Pitești, 2014.

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)

11. Țeposu, Radu, G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă,* Ediția a III-a, prefață de Alexandru Cistelecan, Editura Cartea Românească, București, 2006.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BDD-A22213 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:20:46 UTC)